

Henryk Bogacki

"Ecclesia ministrans : dienende Kirche und kirchlicher Dienst bei Calvin", Alexandre Ganoczy, Freiburg-Basel-Wien 1968 : [recenzja]

Collectanea Theologica 39/3, 177-178

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

ALEXANDRE GANOCZY, *Ecclesia ministrans. Dienende Kirche und kirchlicher Dienst bei Calvin*, Freiburg-Basel-Wien 1968, Herder, s. 440, *Ökumenische Forschungen, I. Ekklesiologische Abteilung* t. 3.

Autor, wykładowca Instytutu Katolickiego w Paryżu oraz wydziału teologicznego uniwersytetu w Monastyrze, opublikował kilka lat temu na ten sam temat dzieło w języku francuskim¹. Książka wydana ostatnio jest nie tylko tłumaczeniem, lecz rewizją i znacznym poszerzeniem pierwotnego studium o wyniki dalszych badań autora nad teologią Kalwina, a przede wszystkim o pełną konfrontację jego eklezjologii z uchwałami II Soboru Watykańskiego, podczas gdy pierwotna edycja francuska porównywała poglądy Kalwina tylko z eklezjologią podręczników katolickich.

Ganoczy usiłuje wniknąć w eklezjologię Kalwina szeroko uwzględniając stanowisko zajmowane przez niego w antropologii, chrystologii, soteriologii oraz sakramentologii. Bez tego tła nie można należycie zrozumieć nauki o Kościele reformatora z Genewy. Naukę tę Ganoczy przedstawia w jej historycznym rozwoju zaznaczającym się w kolejnych wydaniach *Institutio christianae religionis* (z roku 1536, 1539, 1543, 1559) oraz w innych pismach Kalwina. W pojmowaniu Kościoła przez Kalwina można zauważyć charakterystyczną zmianę. Początkowo traktuje Kościół tylko jako niewidzialną wspólnotę wybranych (*universus electorum numerus*), lecz stopniowo coraz bardziej docenia w nim znaczenie widzialnej posługi opartej na powadze Bożej. Właśnie sposobowi pojmowania przez Kalwina owej „posługi kościelnej” poświęca Ganoczy najwięcej uwagi. Na tle obrazu, jaki Kalwin wytworzył sobie o posługach w Kościele pierwotnym, określa cztery z nich występujące w ówczesnym Kościele reformowanym, a uzasadnione świadectwem Nowego Testamentu: posługę pasterzy (szafarstwo słowa i sakramentów), nauczycieli (nauczanie szkolne), starszych (karność kościelna) oraz diakonów (dzieła miłości). Choć Kalwin doceniał wagę funkcji biskupiej w Kościele pierwotnym, nie wprowadzał urzędu biskupiego w Kościele reformowanym, gdyż negatywnie osądził sprawowanie tej funkcji w ówczesnym Kościele rzymskim. Dopiero pod koniec życia był bardziej skłonny dopuścić istnienie biskupów także w Kościele reformowanym, co potem faktycznie następuje pod nazwą superintendentów lub nawet biskupów (np. na Węgrzech).

W świetle uchwał II Soboru Watykańskiego Ganoczy dostrzega także dla naszych czasów wartość i znaczenie poglądów Kalwina. Aktualność zachowuje przede wszystkim zasadnicza postawa Kalwina: reformowanie Kościoła w myśl słowa Bożego podanego w Piśmie św. Kalwin wyróżniał się wśród współczesnych mu reformatorów wysokim stopniem świa-

¹ Por. Alexandre Ganoczy, *Calvin théologien de l'Eglise et du ministère*, Paris 1964.

domości kościelnej i uczuleniem na problemy ustrojowe Kościoła. Kościoły reformowane dzięki formie nadanej im przez Kalwina zachowały swą niezależność wobec ówczesnych władców świeckich i oparły się atakom kontreformacji. Wiele dokumentów uchwalonych przez Vaticanum II wykazuje niemało analogii do niektórych wątków eklezjologicznych Kalwina. Ganoczy na szczęście powstrzymuje się od naciągania podobieństw, natomiast nie tai różnic i rozbieżności, jak również wskazuje na braki także w uchwałach ostatniego soboru. Dialog między Kościołami nie jest zakończony, gdyż teologię Kalwina kontynuują jego uczniowie i wyznawcy, a eklezjologia rzymskokatolicka rozwija się i doskonali nawet po Vaticanum II.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

BENNO GASSMANN, *Ecclesia reformata. Die Kirche in den reformierten Bekenntnisschriften*, Freiburg-Basel-Wien 1968, Herder, s. 480, *Ökumenische Forschungen, I. Ekklesiologische Abteilung* t. 4.

Dokładna znajomość sposobu rozumienia treści wiary przez Kościoły reformowane stanowi podstawowy warunek wszelkiego dialogu ekumenicznego z nimi. Rozbieżności między Kościołami reformowanymi a Kościołem katolickim powstały przede wszystkim na gruncie odmiennego pojmowania Kościoła. B. Gassmann sięga w swej pracy do najwcześniejszych wyrazów wiary Kościołów reformowanych, do oficjalnych wyznań wiary, w których wyraża się samookreślenie tych Kościołów, sposób pojmowania przez nie Kościoła Chrystusowego.

Gassmann analizuje dokumenty, w których Kościoły reformowane przedstawiają treść swej wiary. Chodzi tu o zestawienia tezy, katechizmy, wyznania wiary, oświadczenia teologiczne, uchwały synodalne itp. Kryterium selekcji stanowi nie forma zewnętrzna dokumentu, lecz ranga przyznawana mu w ramach danego Kościoła reformowanego. Kościołom tym dotąd brak oficjalnego zestawienia takich dokumentów, istnieją jedynie wydania opracowane przez poszczególnych badaczy. Gassmann zebrał 48 dokumentów (ostatni z nich pochodzi z roku 1934) i poddał je analizie prezentując jej wyniki według kryteriów geograficzno-historycznych.

Pierwszych siedem rozdziałów jest więc wędrowką poprzez historię Kościołów reformowanych w celu odkrycia sposobu rozumienia przez nie Kościoła Chrystusowego. Każdy rozdział omawiający etap tej historii, przedstawia najpierw tło historyczne, na jakim powstawały odpowiednie wyznania wiary, a następnie analizuje zawartą w nich koncepcję Kościoła. Końcowy rozdział ósmy zbiera podstawowe rysy Kościoła dominujące w tych wyznaniach wiary i konfrontuje je z wypowiedziami konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* II Soboru Watykańskiego.

Czytelnik znajduje w dziele Gassmanna panoramę koncepcji eklezjologicznych Kościołów reformowanych poczynając od 67 też Zwinglięgo z dnia 29 stycznia 1523 r. w Zurychu po drugie oświadczenie barmieńskie z dnia 31 maja 1934 r. Objętościowo najobszerniejszy rozdział ósmy (s. 283—416) zawiera porównanie eklezjologii wyznań wiary Kościołów reformowanych z eklezjologią „oficjalną” Kościoła katolickiego wyrażoną w *Lumen gentium*.

Gassmann stwierdza podstawową zgodność obu koncepcji Kościoła. Zbliżenie nastąpiło, gdy sobór wysunął Lud Boży przed hierarchię, podkreślił konieczność wsłuchiwania się w słowo Boże wyrażone w Piśmie św., zaakcentował wspólne kapłaństwo wszystkich wiernych, określili urząd kościelny jako „posługę” czy też dostrzegli głoszenie Ewangelii jako główne zadanie Kościoła lub uznał Kościół lokalny jako pełnowartościową realizację Kościoła Chrystusowego. Rozbieżności występują wraz z problemem „konkre-